

سنجش رابطه محیط با ترس از جرم در مجموعه‌های مسکن مهر

(مطالعه موردی: شهرستان پاکدشت)

محمدامین خراسانی* - استادیار جغرافیای انسانی، دانشکده جغرافیا، دانشگاه تهران

مصطفی توانا- کارشناس ارشد برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه تهران

مینا صوفی نیستانی- کارشناس ارشد برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات، تهران

پذیرش مقاله: ۱۳۹۵/۱۲/۰۳ تأیید مقاله: ۱۳۹۶/۱۱/۱۶

چکیده

مطالعه رابطه متقابل محیط شهرها با رفتارهای اجتماعی از نوع منفی و ناهنجار آن، موضوعی است که طی چند دهه اخیر به مطالعات جغرافیایی افزوده شده و چارچوبی علمی و عملی برای تحلیل فضایی- مکانی بزهکاری و مطالعه ناهنجاری در فضای جغرافیایی فراهم کرده است. پژوهش حاضر در حوزه جغرافیایی مجموعه مسکن مهر پاکدشت انجام شده است؛ مجموعه‌ای که علی‌رغم مدت کوتاه شکل‌گیری، براساس آمار و اطلاعات، یکی از کانون‌های اصلی جرم و ناهنجاری‌های اجتماعی در این شهرستان است. در پژوهش حاضر، با شناسایی عوامل مؤثر بر ترس از جرم در مجموعه مسکن مهر امام رضای پاکدشت، بخشی از معضلات اجتماعی را که مجموعه‌های مسکن مهر به شهر تحمیل کرده‌اند شناسایی، و برای رفع آن‌ها راهکارهای درخور ارائه می‌کنیم؛ بدین منظور از دو دسته عوامل عینی (فقر و مهاجرت) و ذهنی (ویژگی‌های محیطی از نگاه شهروندان) استفاده کرده‌ایم. روش این پژوهش تحلیلی-توصیفی است. ابتدا تعدادی معیار و شاخص براساس مرور متون و تجارب مرتبط به‌دست آمده و با توجه به آن پرسشنامه‌ای تنظیم شده است. در ادامه به‌منظور جمع‌آوری اطلاعات، ۳۸۴ پرسشنامه (براساس فرمول کوکران) به صورت تصادفی در بین ساکنان توزیع شده است. تحلیل داده‌ها در نرم‌افزار SPSS و با استفاده از تحلیل عاملی و رگرسیون خطی انجام گرفته است. چهار عامل کالبدی، اجتماعی، رضایتمندی و امنیت در مجموعه مسکن مهر مقدار ویژه بزرگ‌تر از یک دارند که نشان‌دهنده حدود ۶۳ درصد از تغییرات است، همچنین با توجه به نتایج، فقر در دسته عینی، و عوامل کالبدی در دسته ذهنی مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار بر ترس از جرم در مجموعه مسکن مهر هستند.

کلیدواژه‌ها: پاکدشت، جرم، فقر، محیط شهری، مسکن مهر.

مقدمه

شهر به مثابه واقعیتی پیچیده، در ابعاد مختلف، خصیصه‌ها، توانمندی‌ها، مشکلات و تنگناهای متعدد و متنوعی دارد. از این میان، جرائم شهری از جمله مسائل و مشکلات بیشتر شهرهای امروز است؛ مسئله‌ای که بشر با همه قدرت، مهارت و ابتکار خود هنوز نتوانسته است در مبارزه با آن پیروز شود و از میزان و انواع آن بکاهد.

جرائم شهری با اندازه و درجه رشد شهر ارتباط دارند و به موازات افزایش جمعیت شهری میزان آن نیز افزایش می‌یابند، همچنین محیط شهری تأثیر بسزایی در بروز آسیب‌های اجتماعی دارد. درخصوص پژوهش‌های گسترده‌ای که در این زمینه صورت گرفته است، می‌توان اهالی مکتب شیکاگو را پیشگام دانست. به نظر آن‌ها، کاربری‌های تفریحی درون شهرها و مکان‌هایی که بیشترین ازدحام جمعیت ثابت و غیرثابت را دارند، در مقایسه با محدوده‌های دیگر جرم‌زایی بیشتری دارند. مناطق درونی شهرها که شرایط محیطی مطلوبی ندارند و برای تجمع مهاجران تازه‌وارد مناسب‌اند، به همراه زاغه‌ها و حلبی‌آبادهای اطراف شهر که تراکم بالا و نامناسب دارند، دارای بیشترین میزان جرم و بزهکاری هستند.

تاریخچه نظریات و دیدگاه‌ها درباره آسیب‌های شهری، به پس از انقلاب صنعتی، به‌ویژه نیمه دوم قرن نوزدهم بازمی‌گردد. از نظر علمای اجتماعی آلمان همچون زیمل و تونیس^۱، رشد شتاب‌آلود کالبد شهرها همراه با ظهور تغییرات اجتماعی جدیدی که بر فلسفه مادی‌گرایانه و جهان‌آگزیستانسیالیسم مبتنی بود، مقدمه تباهی شهرها را فراهم کرد (موسوی، ۱۳۷۸: ۸۶).

باید توجه داشت که مهاجرت، فقر و محیط کالبدی نامناسب، از مهم‌ترین عوامل بروز جرائم شهری است که در حال حاضر در بیشتر مجموعه‌های مسکن مهر در کنار هم جمع شده و این فضاها را به یکی از مراکز اصلی بروز جرائم شهری تبدیل کرده است.

مسکن مهر با بی‌توجهی به قانون و طرح جامع مسکن کشور، با رویکردی متفاوت با آن و خودسرانه، کل نظام برنامه‌ریزی و طراحی شهری را به چالشی جدی وارد کرده است و با تناقض آشکار با برنامه‌های طرح جامع مسکن و برخلاف شعارهای آن، بار دیگر به اقشار متوسط و روبه‌بالای جامعه توجه می‌کند و بازگشتی فاجعه‌بار به تجربه ۳۰ سال پیش یعنی اراضی حاکم شرعی دارد.

در این طرح، بدون توجه به مسائل پیچیده توسعه شهری، هر نوع زمین و هر مکان برای مسکن مهر پیش‌بینی شده است و نه تنها به تفاوت‌های استان و مناطق مختلف توجهی نشده، بلکه با دستورالعمل‌های یکسان آن، با افزایش محدوده شهرها هزینه‌های زیادی به مدیریت شهری تحمیل شده است؛ بنابراین، در پژوهش حاضر با شناسایی عوامل مؤثر بر بروز جرم در این گونه مجموعه‌های سکونت، بخشی از معضلات اجتماعی را که مجموعه‌های مسکن مهر به شهر تحمیل کرده‌اند، شناسایی و آن‌ها را رفع می‌کنیم؛ از این‌رو پرسش این پژوهش این است که کدام عوامل بر بروز جرم در مجموعه مسکن مهر امام رضای پاکدشت مؤثر است؟ در ادامه نیز اولویت تأثیرگذاری هریک از عوامل به‌عنوان هدف فرعی در نظر گرفته شده است.

مبانی نظری

بررسی و شناخت عوامل جرم‌زا و مقابله با آن از جمله مسائلی است که در بحث کشف وقوع جرم و چگونگی پیشگیری از وقوع آن همواره مدنظر بوده است. جرم‌شناسان از دیرباز با شناخت عوامل جرم‌زا و تدابیر و اقدامات لازم در زمینه جرم و نیز بررسی آن، راهکارهایی برای پیشگیری از این معضل ارائه داده‌اند (رحمت، ۱۳۸۵: ۸۵).

بررسی رابطه جرم با محیط وقوع آن به دهه‌های ۱۹۲۰ و ۱۹۳۰ برمی‌گردد. در این دوره، در مکتب شیکاگو زیر چتر مکتب خردگراها، به مطالعه رفتار انسان در رابطه با عوامل محیط فیزیکی و اجتماعی پرداخته شد (Grohe, 2006). جین جیکوبز نظریه‌پرداز آمریکایی، در دهه ۶۰ میلادی در بخشی از کتاب خود به مسائلی مانند نیاز به فضاهای امن در شهر، جداسازی و تشخیص مکان‌های عمومی و خصوصی و تنوع کاربری‌ها و اختلاط آن‌ها با هم پرداخت (جیکوبز، ۱۳۸۶). در همین زمینه می‌توان به بررسی نتایج پژوهش هفتاد مورد برنامه طراحی شهری در چهل شهر در ایالات متحده توسط مایکل ساوتورث (Southworth, 1989) و پژوهش کیفیت‌های طراحی شهری از روش «تحلیل محتوا» در مقیاس‌های گوناگون در ۷۳ مورد از برنامه‌های توسعه شهری انگلستان که جان پانترومتیو کارمونا انجام داده است، اشاره کرد (Carmona, et al., 2002). کاپلان‌ها نیز در سال ۱۹۸۹ نظریه‌ای را مطرح می‌کنند که در آن به موضوع خستگی فکری انسان در محیط‌های شهری و مصنوع پرداخته شده است. آن‌ها یکی از راه‌های کاهش این عارضه را افزایش خوانایی محیط‌های شهری معرفی کرده‌اند که برای نیل به این راهکار، روشنایی فضاهای شهری در منظر شبانه اهمیت ویژه‌ای پیدا می‌کند (Kaplan and Kaplan, 1989). در ادامه به مهم‌ترین نظریات و پژوهش‌ها درباره رابطه محیط با جرم اشاره شده است.

جدول ۱. تجربه‌ها و نظریات مطرح در زمینه تأثیر محیط بر جرم

مکتب، نظریه و صاحب‌نظران	توضیحات
مکتب اکولوژی اجتماعی شیکاگو (۱۹۲۹-۱۹۴۲)	مفاهیم بوم‌شناسی شهری را رابرت پارک، ارنست برگس و رودریک مکنزی پایه‌گذاری کردند که در مطالعات کلیفورد شاو و هنری مک‌کی به کار گرفته شد. آن‌ها با تأکید و تمرکز بر خصوصیات مجرمان، تغییراتی بنیادی در ماهیت پژوهش‌های جرم‌شناسی پدید آوردند و مطالعه جرم را به زمینه‌های اجتماعی و اجتماعات وارد کردند (فکوهی، ۱۳۸۵: ۸۱-۸۳).
مکتب آسیب‌شناسی شهری (اف). ال. سوتیرز (۱۹۶۵)	به کارگیری مفاهیمی است که به شناخت زندگی مردم در محله‌های مختلف شهری کمک می‌کند. براساس این آسیب‌شناسی شهری، پیدایش کیفیت، پراکندگی جرائم، امراض و ناآرامی‌های شهری را در شهرهای مختلف جهان بررسی می‌کند (صالحی، ۱۳۸۷: ۳۳).

ادامه جدول ۱. تجربه‌ها و نظریات مطرح در زمینه تأثیر محیط بر جرم

مکتب، نظریه و صاحب‌نظران	توضیحات
مکتب اثبات‌گرایی-اکولوژی انسانی (۱۸۳۳ و ۱۹۶۹)	آدلف کتله و آندره میشل‌گری در واقع بنیان‌گذاران جامعه‌شناسی انحرافات اجتماعی هستند. اثبات‌گرایی به دو بعد اصلی توجه دارد: ۱. رفتار انسان که کارکرد نیروهای بیرونی است که فراتر از اختیار فرد هستند؛ ۲. نیروهای شخصی و روانی که بر رفتار تأثیر می‌گذارند (ممتاز، ۱۳۸۵: ۲۷).
جرم‌شناسی محیطی	مطالعه جرم، جنایت، آزار و اذیت است؛ به گونه‌ای که علت وقوع آن‌ها در وهله اول به مکان‌های ویژه و در وهله دوم به شیوه‌ای مربوط است که اشخاص و سازمان‌ها به فعالیت‌هایشان به وسیله عوامل فضایی یا مکان‌محور شکل می‌دهند (Bottoms and Wiles, 1997: 305).
نظریه ارتباط جرم با تراکم جمعیت (انگلز) (۱۹۶۸)	افزایش جرم و جنایت رابطه مستقیمی با افزایش تراکم جمعیت دارد. انگلز در بررسی جرائم خیابانی کالیفرنیا ارتباط بین جرم و تراکم جمعیت را اثبات کرد، همچنین به وجود افزایش جرم و تراکم فعالیت‌ها در خیابان‌های شهر معتقد بود (کلانتری، ۱۳۸۲: ۸۰).
نظریه نابسامانی اجتماعی و جرم (۱۹۴۲)	بالاترین جرم و جنایت در محله‌هایی رخ می‌دهد که در آن‌ها خانه‌های اجاره‌ای ارزان قیمت بیشتر باشد. در این محله‌ها میزان جرم و جنایت بیشتر است و زنان محله نیز انواع جرم را مرتکب می‌شوند. باید توجه داشت که مجرمان اغلب محله‌هایی را برای سکونت خود انتخاب می‌کنند که مجرمان با سابقه در آنجا زندگی می‌کنند. در مکان‌هایی که دانش‌آموزان مدارس از دبیرستان فرار می‌کنند و وقت خود را بیرون از مدرسه می‌گذرانند، رقم جرم و جنایت افزایش می‌یابد (McKay and Shaw, 1962: 43).
نظریه فضای شهری	لوئیس ورت: تغییر در الگوهای تجمع‌های انسانی را می‌توان معلول سه عامل اندازه، تراکم و ناهمگونی دانست. از دید وی می‌توان شهر را سکونتگاه بزرگ متراکم از افراد ناهمگون تعریف کرد (Haralambos, 1990: 595).
نظریه تجزیه و تحلیل اکولوژیکی از محیط فقر	در این نظریه، مطالعات آماری به عنوان شاخص‌های مناطق ناسالم شهری به کار می‌رود و درباره خانه‌های ناسالم، بیکاری و فقر و ارتباط آن‌ها با میزان و رشد جرائم مطالعه می‌شود (احمدی، ۱۳۸۱).

ادامه جدول ۱. تجربه‌ها و نظریات مطرح در زمینه تأثیر محیط بر جرم

مکتب، نظریه و صاحب نظران	توضیحات
نسل اول CPTED	
الیزابت وود (۱۹۶۱)	کتاب «جنبه‌های اجتماعی خانه‌سازی در توسعه شهری» نظریه طراحی اجتماعی (اهمیت حفظ حس محیط‌های خصوصی به وسیله ساکنان با تأکید بر حس اجتماع به دنبال کاهش جرم. برای کارایی بیشتر، تسهیلات عمومی باید به نحوی طراحی شود تا تعامل ساکنان با یکدیگر بهبود یابد). نظریه کنترل اجتماعی مبتنی بر حضور و نظارت ساکنان (Jeffery and Zahm, 1993: 331)
جین جیکوبز (۱۹۶۱)	کتاب مرگ و زندگی شهرهای بزرگ آمریکا نظریه استفاده از الگوی قدیمی طراحی خیابان‌ها نظریه چشمان خیابان یا نظارت بر خیابان ۱۹۶۴
سی ری جفری (۱۹۷۱)	کتاب پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی نظریه کاهش طبیعی پتانسیل جرم ری جفری زمینه جدیدی برای پیشگیری از جرم، یعنی تحلیل سیستم‌ها، نظریه تصمیم، محیط‌گرایی، رفتارگرایی و مدل‌های متعدد کنترل جرم را در آن زمان ارائه داد (Atlas, 2008: 54).
اسکار نیومن (۱۹۷۲)	کتاب فضاهای قابل دفاع، مردم و طراحی در شهر پرخشونت نظریه فضای قابل دفاع (مطرح کردن چهار اصل قلمرو، نظارت بر تصویر ساختمان و قرارگرفتن تسهیلات مسکونی در کنار تسهیلات دیگر) (رفیعیان و همکاران، ۱۳۸۹)
ران کلارک (۱۹۷۲)	کتاب طراحی عاری از جرم نظریه مدیریت افراد و محیط (کلارک در پژوهش بعدی خود با عنوان «پیشگیری وضعی از جرم، تحقیقات موفقیت‌آمیز» به بحث‌های مربوط به نظارت طبیعی پرداخته است).
آپلتون (۱۹۷۵)	نظریه چشم‌انداز (فرصت) - سرپناه (امنیت) افراد مکان‌هایی را ترجیح می‌دهند که زمینه‌های زیادی از دیده شدن (چشم‌انداز) و حفاظت، در برابر تهدید (پناه‌بردن) ارائه می‌دهد (Cinar and Cubukcu, 2012: 4).
کوهن و فیلسون (۱۹۷۹)	نظریه فعالیت روزمره بر این فرض مبتنی است که برای وقوع جرم باید میان حداقل سه عامل وجود بزهکار احتمالی تحریک شده، وجود آماج بزه مناسب و نبود محافظ کارآمد برای جلوگیری از وقوع جرم، تقارن زمانی و مکانی وجود داشته باشد.

ادامه جدول ۱. تجربه‌ها و نظریات مطرح در زمینه تأثیر محیط بر جرم

مکتب، نظریه و صاحب‌نظران	توضیحات
نظریه مکان یا کانون‌های جرم‌خیز (۱۹۸۹)	برگر، گارتین و شرمن با مطالعه‌ای در شهر مینی‌آپولیس دریافتند که ۵۰ درصد تماس‌های تلفنی با پلیس، تنها از ۳ درصد کانون‌های شهری انجام شده است.
پاتریشیا و پل براتینگهام (۱۹۸۱)	کتاب جرم‌شناسی محیطی نظریه توزیع جرم
جیمز ویلسون و جورج کیلینگ (۱۹۸۲)	نظریه پنجره‌های شکسته، بی‌تمدنی و بی‌نظمی
هیلر و هنسون (۱۹۸۴)	نظریه نحو یا چیدمان فضا: چگونه شکل فضایی شهر، روابط را از طریق جریان حرکت (به‌خصوص پیاده) تعیین می‌کند و بر الگوی کاربری زمین و تراکم شهری اثر می‌گذارد. چیدمان فضا به‌طور ویژه بر آنچه مردم می‌بینند و درک اینکه دیگران آن‌ها را نظاره می‌کنند اشاره دارد، همچنین بیان می‌کند که نظارت همسایگان در طول یک مسیر، بسیار مهم‌تر از دیده‌شدن از هر نقطه از راه یا حتی خانه خود فرد است (Schneider, 2007).
برانتینگتان (۱۹۸۴)	نظریه الگوی جرم: وقوع جرم در زمان و مکان تصادفی نیست و در یک الگوی زمانی-مکانی با تغییرات دوره‌ای ایجاد می‌شود. نوع جرم تعیین‌کننده الگوی زمانی-مکانی وقوع آن است و به این امر توجه دارد که چگونه مردم و اموال در فرایند تکوین جرم در زمان و مکان مربوط به واقعه مجرمانه قرار می‌گیرند. این نظریه سه مفهوم اصلی گره، گذرگاه و لبه را مطرح می‌کند (رفعیان و همکاران، ۱۳۸۹).
اسکار نیومن (۱۹۹۶)	نوشتن کتابی در اصلاح کار قبلی‌اش با عنوان «خلق فضای قابل‌دفاع»
نسل دوم CPTED	
ساویل و کلوند (۱۹۹۷)	ایجاد رویکرد نسل دوم CPTED و توصیه به در نظر گرفتن مسائل اجتماعی و روان‌شناسانه در ورای توجه به محیط فیزیکی برای پیشگیری از جرم در مناطق مسکونی
پاسکو (۱۹۹۷)	مبانی نظری رویکرد امنیت از طریق طراحی SBD (اصول مورد استفاده: تعیین قلمرو (قلمروگرایی)، نظارت (اعم از رسمی و غیررسمی)، کنترل ورودی و خروجی، امنیت فیزیکی، مدیریت و نگهداری)
نسل سوم CPTED	
گرگوری ساویل (۲۰۰۰)	مدل امنیت‌گستری
پاول کورس (۲۰۰۲)	کتاب جرم‌شناسی محیطی

ادامه جدول ۱. تجربه‌ها و نظریات مطرح در زمینه تأثیر محیط بر جرم

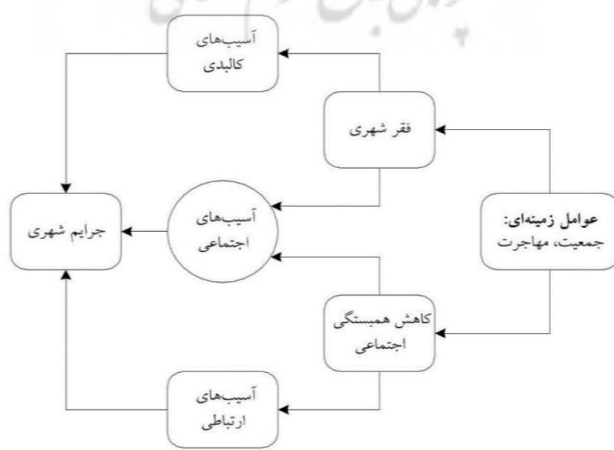
مکتب، نظریه و صاحب نظران	توضیحات
ریمل آرمیتاژ (۲۰۰۴)	امنیت از طریق طراحی SBD
ساتن (۲۰۱۳)	کتاب روش‌ها، تجارب و اصول پیشگیری از جرم
نظریه‌های اجتماعی	
نظریه بی‌هنجاری یا آنومی	جنایتکاری به دلیل تغییرات ناگهانی در جامعه، مانند توسعه سریع کشور از طریق رشد جمعیت و صنعتی شدن ناشی از جهانی شدن (محسنی تبریزی، ۱۳۸۴: ۵۴).
نظریه کنش اجتماعی (۱۹۴۲)	بحث اصلی پارسونز در تبیین انحرافات اجتماعی بر مبنای پیش فرضی شکل گرفته که در مورد خرده نظام‌های چهارگانه فرهنگ، اجتماع، شخصیت و اقتصاد مطرح شده است. کارکردهای مناسب هریک از این خرده نظام‌ها و ارتباط و کنش متقابل بین آن‌ها، عامل کنترل کننده جامعه و بقا و پایداری نظام اجتماعی است. در مقابل، بی‌تعدالی و بی‌سازمانی در هریک از خرده نظام‌ها، حیات جامعه را تهدید و زمینه را برای رفتار انحرافی فراهم می‌کند.
نظریه فشار ساختاری	مرتن با طرح نظریه «فشار ساختاری» رفتارهای انحرافی را نتیجه فشارهای جامعه می‌داند که بعضی مردم را وادار به کجروی می‌کند (ستوده، ۱۳۸۶: ۱۲۹).
نظریه فشار جامعه‌شناختی روان‌شناختی	به اعتقاد رابرت آگینو، گسست بین آرزوها و انتظارات در بیشتر مواقع منشأ عمده خشم/ ناکامی نیست. شکاف و گسستگی بین آرزوها و انتظارات تنها در برخی موقعیت‌های خاص منشأ فشار است.
نظریه بی‌سازمانی اجتماعی	نظریه بی‌سازمانی اجتماعی شماری از دیدگاه‌های نظری را شامل می‌شود که درصد تشریح و تبیین فرایندهای اندیشه‌ای و ذهنی ترس از جرم هستند. این دیدگاه‌ها شامل مدل تنوع خرده فرهنگی (ناهمگنی نژادی)، بی‌نظمی/ بی‌تمدنی، نگرانی از فساد و انحطاط در جامعه (انحطاط) است (Lane and Meeker, 2005).
نظریه یادگیری اجتماعی	جنایتکاری از طریق ارتباط‌های موجود بین افراد آموخته می‌شود. آن‌ها نه تنها شیوه ارتکاب جرم را می‌آموزند، بلکه با روش توجیه اعمال غیرقانونی خود نیز آشنا می‌شوند (محسنی تبریزی، ۱۳۸۳: ۱۰۱).
نظریه محرومیت نسبی	صاحبان این نظریه معتقدند مردم با مقایسه خود و امکانات طبقه بالاتر احساس محرومیت نسبی می‌کنند و برای رسیدن به سطوح بالاتر اعمال غیرقانونی انجام می‌دهند. طبق این نظریه، افرادی که در مناطق حاشیه‌ای شهر زندگی می‌کنند و راهی برای ارضای نیازهای بنیادین خود نمی‌یابند، به جرائمی مانند دزدی و تجاوز اقدام می‌کنند (بیات و همکاران، ۱۳۸۷: ۷۸ - ۷۹).

ادامه جدول ۱. تجربه‌ها و نظریات مطرح در زمینه تأثیر محیط بر جرم

مکتب، نظریه و صاحب‌نظران	توضیحات
نظریه احساس نظارت نهادی (کنترل اجتماعی)	کتاب علل بزهکاری این نظریه از نظریه نظم اجتماعی (بی‌هنجاری) دورکیم تأثیر گرفته و به عوامل خاص یا نظریه پیوند اجتماعی - جامعه بر فرایند اجتماعی کردن بیشتر از مجازات کردن تأکید دارد. کاربرد این نظریه برای تبیین برخی جرائم مانند جرائم سازمان‌یافته، جرائم یقه‌سفیدها و جرائم حرفه‌ای کمتر، و درمورد جرائم جوانان و عرضه پیشنهادها عملی برای پیشگیری از جرم بیشتر است (سخاوت، ۱۳۸۱: ۶۰).
نظریه تنوع خرده‌فرهنگی	مطابق این نظریه، در اجتماعاتی که تنوع قومی و نژادی بسیاری دارند و هریک از اقوام بدون پیوند با کلیت اجتماع از آداب و رسوم خود پیروی می‌کنند، ترس از جرم بیشتر خواهد شد. مادریز بیان کرد که چگونه پیش‌داوری‌ها و پنداشت‌های افراد درباره تمایزات فرهنگی، نژادی و منزلتی مهاجران، ترس بیشتری در افراد به وجود می‌آورد (Madriz, 1997: 45)
سبک زندگی	هیندلانگ و همکارانش (۱۹۷۸) بر تفاوت سبک‌های زندگی در گروه‌های مختلف اجتماعی و چگونگی قرارگیری آن‌ها در مکان‌های پرخطر تأکید می‌کردند.

منبع: نگارندگان با استفاده از منابع متعدد

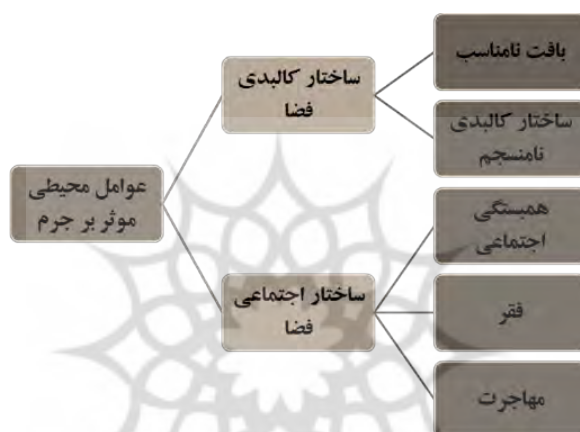
بررسی نظریات و دیدگاه‌های مختلف در خصوص تأثیر محیط بر جرم، بیانگر تأثیر عوامل متعددی در بروز جرائم شهری است. در این خصوص، عواملی مانند فقر، مهاجرت، شرایط کالبدی محیط و پیوندهای اجتماعی مهم‌ترین عوامل به‌شمار می‌روند. با توجه به موارد بیان‌شده، پژوهش حاضر چارچوب زیر را برای عوامل مؤثر بر جرم ارائه می‌کند.

شکل ۱. عوامل محیطی مؤثر بر جرائم شهری

با توجه به نظریات، مرور تجربه‌ها در زمینه بروز جرم در شهر و محدودیت‌های پژوهش، به منظور ارائه رویکرد نظری منسجم برای این پژوهش، دو عامل کالبدی و اجتماعی در قالب بعد محیطی بررسی می‌شود. از آنجا که هدف این پژوهش، سنجش عوامل محیطی تأثیرگذار بر جرم در شهر است، رویکرد نظری این پژوهش بر سنجش بعد ذهنی ساکنان مجموعه مسکن مهر از کیفیت محیط و پایداری اجتماعی استوار است؛ بنابراین، موفقیت این پژوهش در گرو درک صحیح موضوع آسیب‌های اجتماعی و در نظر گرفتن ابعاد تأثیرگذار بر آن است؛ بدین منظور از دیدگاه بی‌سازمانی اجتماعی در محیط جرم‌خیز کمک گرفته شده است، البته باید توجه داشت که دیدگاه بی‌سازمانی اجتماعی سه مدل تنوع خرده‌فرهنگی، مدل بی‌نظمی اجتماعی و مدل نگرانی اجتماعی دارد. در این مقاله، برای سنجش این دیدگاه، دو عامل فقر و مهاجرت به صورت مستقل و عینی سنجیده شده است.

شکل ۲. مدل مفهومی پژوهش

در ادامه به مهم‌ترین نظریات تأثیر محیط بر جرم در دو بعد کالبدی و اجتماعی اشاره می‌شود.

بعد کالبدی: عوامل کالبدی همواره یکی از مهم‌ترین دلایل بروز آسیب‌های اجتماعی، به‌ویژه جرم به‌شمار می‌روند. نظریات متعددی نیز در این زمینه وجود دارد که یکی از آن‌ها به صورت عملیاتی به این موضوع پرداخته است: نظریه فضای قابل دفاع^۱ از اسکار نیومن^۲ که در سال ۱۹۷۲ به‌عنوان ابزاری برای کاهش جرم در نواحی شهری مطرح شد. نیومن معتقد بود در فضاهایی که امکان دیدن و دیده‌شدن در آن‌ها بیشتر باشد و به راحتی نتوان از آنجا فرار کرد، پتانسیل کمتری برای فعالیت مجرمان فراهم می‌شود. برخی از مناطق به طور طبیعی قابلیت دید زیادی دارند، درحالی‌که برخی دیگر مانند مناطقی با خیابان‌های کم‌نور یا تونل‌های عابر پیاده و کوچه‌های بن‌بست ممکن است چنین قابلیت‌هایی نداشته باشند. اگر بزهکاران فکر کنند که دیده می‌شوند، احتمال وقوع بزهکاری کمتر می‌شود. با تغییر محیط زندگی، طراحی، تعیین محل قرارگیری ساختمان‌ها و فضای اطراف آن‌ها، امکان نظارت بیشتر فراهم می‌شود. نیومن تغییرات طراحی را

1. Defensible Space

2. Oskar Newman

به شکل مستقیم با کاهش جرائم مرتبط کرد. از نظر او، با طراحی مکان‌ها و فضاهای شهری به گونه‌ای که در معرض دید و کنترل محلی باشد، از وقوع جرائم فرصت‌طلبانه جلوگیری می‌شود. از این دیدگاه طراحی محیطی قابلیت ایجاد احساس پنهان وابستگی محلی را در میان ساکنان دارد.

یکی از کامل‌ترین نظریات در خصوص تأثیر عوامل کالبدی بر بروز جرم، نظریهٔ پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیط^۱ است. رویکرد CPTED را می‌توان طراحی مناسب و کاربری مؤثر از محیط و ساختمان دانست که به کاهش جرم و ترس ناشی از جرم منجر می‌شود؛ به عبارت دیگر طراحی مناسب و استفادهٔ درست از محیط ممکن است علاوه‌بر پیشگیری از وقوع جرم، کیفیت زندگی را بهبود بخشد و ترس از جرم را کاهش دهد (Crowe, 2000: 46). در واقع، این رویکرد بر این اندیشه مبتنی است که رفتار انسانی در محیط شهری از طراحی محیطی تأثیر می‌پذیرد.

می‌توان گفت رویکرد CPTED رهیافتی جدید است که سابقهٔ دیرینه دارد و محصول دههٔ ۶۰ در آمریکا است. شاید پیش از این، هیچ‌گاه به این اندازه به تأثیر محیط ساخته‌شده بر جرم پرداخته نشده بود، اما بعد از این دهه در اثر فعالیت‌های افرادی مانند جین جیکوبز با کتاب «حیات و مرگ شهرهای بزرگ آمریکا»، اسپلمو آنجل با کتاب «پیشگیری از جرم از طریق طراحی شهری»، الیزابت وود با کتاب «جنبه‌های اجتماعی خانه‌سازی در توسعهٔ شهری»، اسکار نیومن با کتاب «فضای قابل دفاع» و کتاب سی ری جفری با نام «پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی» این نظریه و روابط میان محیط و جرم بیشتر آشکار شد. کتاب معروف جیکوبز سرمنشأ آغاز پژوهش‌ها در مورد تأثیر عوامل شهری فیزیکی و اجتماعی بر رفتار و تعاملات مردم است. وی از جمله کسانی است که نخستین بحث‌ها را در خصوص «زوال شهری»^۲ و ارتباط آن با جرم، انجام داده است. به عقیدهٔ او، جیکوبز نخستین جرقه‌های مربوط به چگونگی ارتباط شرایط محیطی را با پیشگیری از جرم بیان کرد (Jeffery and Zahm, 1993:331).

از اواسط دههٔ هشتاد با شکل‌گیری نظریهٔ جرم‌شناسی محیطی (Brantingham, 1981) و نظریه‌های دیگری مانند پنجره‌های شکسته (Wilson and Kelling, 1982) و تقویت اصول و مبانی نظریهٔ پیشگیری وضعی، مبانی نظریهٔ پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی نیز قوت بیشتری یافت. در رویکرد CPTED سعی می‌شود تا با طراحی مناسب عناصر کالبدی محیط، فرصت بروز جرم در محیط از بین برود و بروز جرم کنترل شود (Geason and Wilson, 1989: 41-113). جمع‌بندی نظریات در این زمینه نشان می‌دهد عوامل کالبدی مانند کاربری زمین، فضاهای جمعی، بافت محله و منظر شهری نقش تعیین‌کننده‌ای در جرم‌خیزی بودن محیط دارند.

پنجره‌های شکسته نیز دیدگاهی برای تمرکز جرم در واحد سطح است. به نظر ویلسون و کلینگ^۳ (۱۹۸۲) در بیشتر محله‌های خوش‌کارکرد، خلاف‌ها و هنجارشکنی‌های کوچک مانند کوتاهی و تخطی در مرتب نگه‌داشتن محوطه اطراف منزل وجود دارد، برای فرد خاطی فشارهای اجتماعی به وجود می‌آید تا رفتار خود را اصلاح کند. هنگامی که به محلی بی‌توجهی شود و این محل به صورت به هم‌ریخته و نامرتب رها شود، تمایل و توانایی ساکنان برای برقراری هنجارهای

1. Crime Prevention Through Environmental Design (CPTED)

2. Urban Decay

3. Wilson, Kelling

اجتماعی ضعیف می‌شود. به تبع آن، ساکنان به رعایت هنجارهای محله بی‌توجه می‌شوند و این امر به بروز انحرافات بعدی می‌انجامد. این موضوع به تضعیف بیشتر منجر می‌شود و سبب می‌شود محله به سمت قهقرا سقوط کند.

بی‌نظمی‌های کالبدی و به‌هم‌ریختگی‌های فیزیکی مثل محله‌های کثیف، ساختمان‌های مخروبه، دیوارهای ترک‌خورده و پنجره‌های شکسته خود به‌نوعی سبب جذب مجرمان و اعمال غیرقانونی آن‌ها می‌شود.

جیمز کیو ویلسون و جورج کلینگ صاحبان نظریه پنجره شکسته معتقدند محله‌هایی که در آن‌ها نشانه‌هایی از بی‌توجهی و خرابی وجود دارد، حاکی از آن است که ساکنان آن محله احساس آسیب‌پذیری بیشتری دارند و از مشارکت و محافظت اجتماع خود کنار کشیده‌اند؛ بنابراین، نظارت و کنترل اجتماعی در آن‌ها بسیار پایین است. این شاخص‌ها می‌توانند زمینه ایجاد جرم را فراهم کنند و نشانه آن باشند که ساکنان به مواجهه با جرم علاقه‌ای ندارند تا خطر آن را در محل کاهش دهند (Willson and killing, 1982: 210). بنابراین، بزهکاران با مشاهده آشفته‌گی‌های ظاهری محیط، ساختمان‌های متروکه، ناسزاهای نوشته شده بر دیوارها یا تجمع مردمان بی‌سرپناه در محل، متوجه نبود نظارت و کنترل اجتماعی می‌شوند و برای اعمال مجرمانه خود جذب این مکان‌ها می‌شوند.

بعد اجتماعی: تأثیر عوامل اجتماعی بر جرم پیشینه نسبتاً طولانی دارد. یکی از نظریه‌های مهم در این زمینه، مدل بی‌سازمانی اجتماعی^۱ است که از سه منظر به مسئله جرم می‌پردازد: مدل تنوع خرده‌فرهنگی، مدل بی‌نظمی اجتماعی و مدل نگرانی اجتماعی. براساس مدل تنوع خرده‌فرهنگی، اجتماعاتی که در آن‌ها تنوع قومی و نژادی بسیاری وجود دارد و این اقوام هر یک بدون پیوند با کلیت اجتماع از آداب و رسوم خود پیروی می‌کنند، در معرض ارتکاب جرم بیشتری خواهند بود (Chricos, 1997: 117).

مدل بی‌نظمی اجتماعی رابطه مثبتی بین تصور فرد از محیط اجتماعی و فیزیکی و ترس از جرم می‌بیند. بی‌نظمی هم در اشکال فیزیکی و هم در اشکال اجتماعی نشان دهنده ضعف کنترل اجتماعی و بی‌توجهی به محیط پیرامون فرد است و در نهایت به تصور خطر زیاد بزه‌دیدگی منجر می‌شود (Crank and Gia Comazzi, 2003: 251). در مدل نگرانی اجتماعی، جرم‌خیزی ناشی از نگرانی درباره زوال اجتماع است؛ به‌نحوی که تضعیف شدن پیوندهای اجتماعی سبب برجسته شدن جرم می‌شود. پژوهشگران عموماً نگرانی اجتماعی را پدیده‌ای مرتبط با بی‌نظمی و ترس مطرح می‌کنند. هنگامی که مردم شاخص‌های بی‌نظمی را می‌بینند، به این باور می‌رسند که اجتماع روبه‌زوال است و جامعه آن‌طور که باید باشد نیست و این همان چیزی است که موجب جرم می‌شود (Lane and Meeker, 2005: 630).

از دیگر نظریه‌های مطرح در این زمینه می‌توان به نظریه پیوند افتراقی ادوین ساترلند اشاره کرد که بیان می‌کند فرایند یادگیری رفتار مجرمانه با دوستان فرد مجرم تعیین می‌شود. چهار گام زیر فرایند نظریه پیوند افتراقی را به‌اختصار نشان می‌دهد:

۱. رفتار تبهکارانه، مانند دیگر رفتارهای معمولی در اثر کنش متقابل با دیگران به‌ویژه گروه دوستان آموخته می‌شود.

۲. فراگیری رفتار مجرمانه هم مستلزم یادگیری فنون ارتکاب جرم انگیزه‌ها، سوق‌دهنده‌ها و گرایش‌های مناسب برای بزهکاری است.

۳. انسان زمانی مجرم می‌شود که فراوانی امکانات قانون‌شکنی بر محدودیت‌های آن بچربد.

۴. پیوندهای تبهکارانه یک شخص از جنبه‌های خاصی مانند فراوانی، مدت و شدت این تماس‌ها متفاوت است و در تعیین تأثیر این پیوندها بر شخص به ما کمک می‌کند (ستوده، ۱۳۷۴: ۱۴).

از دیگر نظریات در این زمینه نظریه فشار است که وجود آسیب‌های اجتماعی را ناشی از فشارهای ساختاری کلان و خرد بر افراد جامعه می‌داند. در این نظریه، وجود این فشارها مسبب اصلی آسیب‌های اجتماعی مانند اعتیاد است. دورکیم با مطرح کردن مفهوم آنومی، شرایط آنومیک را ناشی از تغییرات سریع در ساختار یک جامعه در نظر می‌گیرد. در تعریف وی، آنومی به نوعی بی‌سازمانی، اختلال، اغتشاش، گسستگی و بی‌هنجاری در نظام جمعی اشاره دارد (محسنی تبریزی، ۱۳۸۳: ۵۴).

بررسی نظریه‌های جامعه‌شناسی جرم نشان می‌دهد عواملی مانند تغییرات سریع جمعیتی، قرارگیری در کنار افراد مجرم، زوال پیوندهای اجتماعی و بی‌نظمی‌های موجود در جامعه آنومیک، از عوامل مؤثر در ارتکاب جرم هستند. این عوامل را می‌توان در یک مفهوم کلی با عنوان پایداری اجتماعی^۱ بیان کرد. در سنجش سطح پایداری اجتماعی، سرمایه اجتماعی، کاهش مشارکت شهروندی و سطح رضایتمندی از محیط از عوامل اصلی هستند. یکی از مفاهیم کلیدی در بحث پایداری اجتماعی موضوع سرمایه اجتماعی است که نبود آن در بروز آسیب‌های اجتماعی بسیار مؤثر است. سرمایه اجتماعی به‌عنوان عنصری کلیدی در جهان مدرن، راهگشای تبیین بسیاری از برهم‌ریختگی‌ها، بی‌نظمی‌ها و بی‌سازمانی‌هاست (فاضل، ۱۳۸۷: ۹۱). فوکویاما به سرمایه اجتماعی از منظر انحراف‌های اجتماعی مانند جرم و جنایت، فروپاشی خانواده، مصرف مواد مخدر، طرح دعوی و دادخواهی، خودکشی، فرار مالیاتی و موارد مشابه توجه می‌کند و معتقد است وجود این انحراف‌ها، سرمایه اجتماعی را در جامعه منعکس می‌کند. براساس این تعریف‌ها می‌توان ادعا کرد که وقوع جرم، نشان‌دهنده پایین بودن سطح سرمایه اجتماعی است یا مرتکبان جرم از نظر شاخص‌های معرف سرمایه اجتماعی در وضعیت مطلوبی قرار ندارند؛ برای مثال، سارق به دلیل پایبند نبودن به قوانین و مقررات اجتماعی که احاد مردم آن را پذیرفته‌اند مرتکب جرم می‌شود. در واقع، سارق از اصول حاکم بر توافق‌های اجتماعی که نشان‌دهنده سرمایه اجتماعی است تخلف می‌کند و مرتکب جرم می‌شود (فوکویاما، ۱۳۷۹).

روش پژوهش

روش این پژوهش، توصیفی-تحلیلی و پیمایشی است. توصیفی است، زیرا شامل مجموعه روش‌هایی با هدف توصیف شرایط یا پدیده‌های مورد بررسی است. تحلیلی است، زیرا مؤلفه‌های ترس از جرم را در محیط شهری براساس روش‌های تحلیلی و با بهره‌گیری از تحلیل‌های آماری متنوع مانند تحلیل عاملی و رگرسیون خطی در قالب روش‌های تصمیم‌گیری

چندمعیاره مطالعه می‌کند. در این پژوهش، چند معیار و شاخص براساس مرور بر متون و تجارب مرتبط به‌دست آمد که در ادامه به آن‌ها اشاره خواهد شد. به‌منظور تحلیل داده‌های نمونه مورد مطالعه براساس معیارها و شاخص‌ها، از روش پیمایشی و پرسشنامه با طیف لیکرت پنج‌تایی (از خیلی کم تا خیلی زیاد) استفاده شد. جامعه آماری، ساکنان مجموعه مسکن مهر امام رضای شهرستان پاکدشت است که با به‌کارگیری فرمول کوکران، تعداد نمونه ۳۸۴ نفر تعیین شد. روایی پرسشنامه نیز با استفاده از مدل ضریب آلفای کرونباخ با ضریب ۰/۸۷۱ تأیید شد. به‌منظور تحلیل داده‌ها، عوامل مؤثر بر ترس از جرم به دو گروه کالبدی و اجتماعی تقسیم شدند. داده‌هایی که در برداشت میدانی به‌دست آمدند، در نرم‌افزار SPSS وارد و تحلیل شدند. در این بخش، از تحلیل عاملی و رگرسیون خطی برای تحلیل مسیر استفاده شده است.

محدوده مورد مطالعه

عملیات ساخت مجموعه مسکن مهر پاکدشت در سال ۱۳۸۸ و در مساحت ۱۵۰ هکتار در حاشیه شرقی و در فاصله‌ای حدود ۵ کیلومتر از شهر آغاز شد که براساس طرح‌ها و پیش‌بینی‌ها، ۱۲ هزار واحد مسکونی در آن ساخته می‌شود. این مجموعه در زمین‌های کشاورزی موجود در حریم رودخانه جاجرود واقع شده است. پس از گذشت هفت سال از آغاز این پروژه و با مسکونی شدن بخش اعظمی از آپارتمان‌های موجود، مسکن مهر با معضلات و چالش‌های اساسی روبه‌رو شده است. نبود امکانات و خدمات، نبود دسترسی مناسب به شهر و زیرساخت‌های شهری، فضاهای ناامن و سطح پایین رضایتمندی ساکنان، این مجموعه را به یکی از مشکلات اساسی مدیریت شهری تبدیل کرده است.

از مهم‌ترین معضلات مجموعه مسکن مهر میزان بالای جرم است. در بررسی‌های مرکز ثبت آمار جرائم نیروی انتظامی شهرستان پاکدشت در سال ۱۳۹۴، مجموعه مسکن مهر در جرائم سرقت، زورگیری و خریدوفروش مواد مخدر بیشترین گزارش ثبت شده را داشته و این مجموعه را به یکی از کانون‌های جرم‌خیز شهر تبدیل کرده است (نیروی انتظامی شهرستان پاکدشت، ۱۳۹۵).

شکل ۳. موقعیت مجموعه مسکن مهر امام رضا در شهر پاکدشت

تجزیه و تحلیل یافته‌ها

اولین گام در تجزیه و تحلیل داده‌ها، توصیف ویژگی‌های افراد مورد نظر در تحقیق، و آشنایی با تغییرات متغیرهای کلیدی و آگاهی از آن‌ها در نمونه مورد بررسی است. بیشتر پرسش‌شوندگان را زنان تشکیل دادند که البته با توجه به اینکه زمان مراجعه برای تکمیل پرسشنامه معمولاً بین روز بوده، این امر تا حدودی طبیعی است.

جدول ۲. فراوانی و درصد مردان و زنان در میان پاسخ‌دهندگان

جنس		درصد	
فراوانی		درصد	
مرد	زن	مرد	زن
۱۶۵	۲۱۹	۴۳/۴	۵۶/۶

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۵

مهاجرت یکی از عوامل اصلی و تأثیرگذار بر ناپایداری اجتماعی و افزایش میزان جرم و ناامنی در سطح شهرهاست. مهاجرت و تحرک شهرنشینی همراه با ساخت‌های نامناسب اقتصادی و فرهنگی به رشد انحرافات اجتماعی و گرایش به بیگانگی در شهرها و توسعه جرم کمک می‌کند. مهاجرت یکی از عوامل عمده برهم‌خوردن سازمان زندگی سنتی و قرارگرفتن در فرایند جامعه صنعتی و شهرنشین است، اما در کشورهای جهان سوم شهرنشینی، همراه با رشد خدمات، مستقل از توسعه صنعت گسترش می‌یابد و به کاهش تولیدات و بیکاری‌های پنهان و آشکار و توسعه جرائم شهری منجر می‌شود (توسلی، ۱۳۸۲: ۱۱۹)؛ از این‌رو در این پژوهش، مهاجرت با شاخص مدت سکونت در شهر پاکدشت، به‌عنوان عاملی تأثیرگذار بر جرم سنجیده شده است.

جدول ۳. فراوانی و درصد مدت سکونت در شهر پاکدشت

مدت سکونت	فراوانی	درصد
کمتر از ۱ سال	۸۴	۲۱/۸
بین ۱ تا ۵ سال	۱۹۴	۵۰/۵
بیش از ۵ سال	۱۰۶	۲۷/۶

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۵

درخصوص ارتباط بین شرایط اقتصادی و کج‌روی، پژوهش‌های بسیار زیادی انجام شده است. این مطالعات شمار گسترده‌ای از پژوهش‌های تجربی را به‌وجود آورده که ارتباط بین دو پدیده را بررسی می‌کنند. در این پژوهش‌ها، ابتدا پژوهشگران به دنبال کشف رابطه بین دگرگونی‌های شرایط اقتصادی و نرخ جرم و جنایت برآمدند. آن‌ها نرخ جرم را در دوران بحران اقتصادی با نرخ جرم در دوران رونق اقتصادی جوامع گوناگون یا نواحی فقیر و غنی در یک منطقه با هم

مقایسه کردند تا دریابند آیا تفاوت معناداری در نرخ جرائم وجود دارد یا خیر. در مرحله بعدی، پژوهش‌ها صورت عینی‌تر به خود گرفت و همبسته‌بودن یا نبودن نرخ جرم و نابرابری‌های اقتصادی و نیز جرم با بیکاری به‌عنوان عامل ناتوانی اقتصادی بررسی شد.

حاصل این تلاش‌ها و یافته‌های متناقض سبب شد پژوهش‌ها به دو گروه اساسی تقسیم شود. دسته‌ای از آن‌ها همبستگی میان جرم و فقر را تأیید می‌کنند و تعداد بیشتری از پژوهش‌ها، این باور تقریباً عمومی یعنی وجود رابطه مثبت بین فقر و جرم را رد می‌کنند که در این نوشتار به برخی از آن‌ها اشاره می‌شود.

باید توجه داشت که نتیجه پژوهش مخالفان رابطه مستقیم میان فقر و انحرافات اجتماعی را می‌توان در یک جمله خلاصه کرد: «فقر مستقیماً عامل جرم نیست» (کی‌نیا، ۱۳۹۳: ۱۹۶). برخی از این پژوهشگران ابتدا با این پیش‌فرض که در دوران رکود اقتصادی و هنگامی که تعداد فقیران زیاد می‌شود، جرم و کج‌روی افزایش می‌یابد و برعکس در دوران بالندگی اقتصادی، جرم کمتری رخ می‌دهد، به پژوهش درمورد رابطه بین آن دو پدیده پرداخته‌اند. نخستین مطالعات در این زمینه را گری و کتله با استفاده از آمارهای نسبتاً دقیق انجام دادند. آن‌ها نواحی ثروتمندنشین و فقیرنشین فرانسه را با هم مقایسه کردند و نتایج، برخلاف انتظار آن‌ها، بیانگر آن بود که در ارتکاب جرم تفاوت محسوسی بین دو ناحیه وجود ندارد؛ از این‌رو، نتیجه گرفتند که جرائم و کج‌روی معلول «فرصت» است (ولد و همکاران، ۱۹۷۳: ۱۵۶). عده دیگری از پژوهشگران هم این مسیر را دنبال کردند و یافته‌های آن‌ها در تأیید همان نتایجی بود که در پژوهش فوق اشاره شد، از جمله مطالعات «دوگریف» که در آن به تأثیر غیرمستقیم عوامل اقتصادی در ارتکاب جرم اشاره شده است یا پژوهش‌های پی‌ناتل که فقر را تنها عامل تقویت استعداد بزهکاری محسوب می‌کند. از سوی دیگر نتایج برخی پژوهش‌ها بیانگر آن است که در دوران شکوفایی اقتصادی، شاخص جرم و جنایت بیش از دو برابر رشد داشته است (کی‌نیا، ۱۳۹۳: ۱۹۸).

در همین زمینه، آخرین پژوهش‌ها هم رابطه بین فقر و جرم را نفی می‌کند. از قبیل پژوهش‌های لانگ رویت (۱۹۸۱)، چو (۱۹۷۴) و جیکوب (۱۹۸۱)؛ از این‌رو، اعلامیه سومین کنگره سازمان ملل برای پیشگیری از جنایت و درمان تبه‌کاری به این مضمون اشاره می‌کند که فقر عامل جنایت نیست، بلکه میل به زیاد خرج کردن، منشأ و علت بیشتر جنایت‌هاست.

از نظر عموم افراد جامعه، فقر عامل جنایت، سرقت، فحشا و بسیاری از کج‌روی‌ها در جامعه است. برخی از پژوهش‌ها هم این نظر را تأیید می‌کنند و فقر و ناتوانی اقتصادی را عامل مستقیم کج‌روی‌ها می‌دانند و بین آن‌ها همبستگی قائل می‌شوند. در برخی پژوهش‌ها درباره رابطه بین نرخ جرائم علیه اموال، در سال‌های ۱۹۴۰ تا ۱۹۶۰ و درصد خانوارهایی که درآمد آن‌ها از میانگین جامعه پایین‌تر است، این نتیجه به‌دست آمد که رابطه بین فقر و انحرافات، مستقیم است (ولد و همکاران، ۱۹۷۳: ۱۵۷). تحقیقات لافتین و هیل که به کمک شاخص‌های فقر از قبیل مرگ‌ومیر کودکان، آموزش و پرورش نامناسب و... صورت گرفت، تأییدکننده همبستگی قوی بین این سنجش و نرخ قتل‌ها در آمریکا بود، همچنین پژوهش‌هایی درمورد بیکاری و جرم نیز همین یافته‌ها را تأیید می‌کند؛ برای مثال، در پژوهشی ثابت شد که ۱ درصد افزایش در نرخ بیکاری، ۵/۷ درصد افزایش در قتل عمد را به‌دنبال داشته است، البته با توجه به این پیش‌فرض که بیکاری علت فقر و فقر هم عامل جرم و جنایت می‌شود، این نتیجه به‌دست می‌آید که بین بیکاری، فقر و جرم، رابطه

مثبتی وجود دارد (اسفندیاری، ۱۳۸۲)؛ از این رو در این پژوهش نیز توان اقتصادی ساکنان مجموعه مسکن مهر امام رضا به‌عنوان یکی از شاخص‌های مؤثر بر بروز جرم در محیط، سنجیده شده است. نتایج پرسشنامه نشان می‌دهد که توان اقتصادی بیش از ۸۰ درصد افراد کمتر از حد متوسط است و رضایتمندی از میزان درآمد در افراد نیز چنین وضعیتی دارد.

جدول ۴. فراوانی و درصد میزان رضایت از درآمد

میزان رضایت از درآمد	فراوانی	درصد
خیلی زیاد	۰	۰
زیاد	۴	۱/۱
متوسط	۷۱	۱۸/۴
کم	۱۸۳	۴۷/۶
خیلی کم	۱۲۶	۳۲/۹

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۵

در تحلیل استنتاجی، اطلاعات حاصل از پرسشنامه‌های تکمیل شده در مسکن مهر، ملاک عمل قرار گرفت. در این تحلیل از روش تحلیل عاملی و تحلیل رگرسیونی در نرم‌افزار SPSS برای شناسایی و تحلیل عوامل مؤثر بر جرم استفاده شد. ابتدا در تحلیل عاملی باید از توان داده‌ها به‌منظور تحلیل اطمینان پیدا کرد که بدین منظور از شاخص KMO^۱ و آزمون بارتلت^۲ استفاده شده است. مقدار آزمون KMO با ۱۸ پرسش ۰/۸۱۱ به‌دست آمده است که استفاده از روش تحلیل عاملی را درخور پذیرش نشان می‌دهد (بیش از ۰/۶ استفاده از تحلیل عاملی را ممکن می‌داند) و مقدار سطح معناداری آزمون بارتلت کمتر از ۰/۰۵ است؛ بنابراین، داده‌های تحلیل (نمونه‌ها = تعداد پاسخ‌دهندگان) برای انجام تحلیل کفایت می‌کند و همبستگی مناسبی بین داده‌ها برای تحلیل وجود دارد.

جدول ۵. آزمون KMO و بارتلت

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.	۰/۸۱۱
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square
	۳۳۳۵/۲۲۷
	Df
	۲۷۶
	Sig.
	۰

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۵

در تحلیل عاملی اکتشافی^۳ برای استخراج عامل‌ها از روش مؤلفه‌های اصلی^۴ و برای چرخش عامل‌ها از روش

1. Kaiser-Meyer- Olkin Measure
2. Bartlett
3. Explatory Factor Analyse
4. Principle Component

واریمکس^۱ با نرمال‌سازی کایزر^۲ استفاده شده است. ملاک تصمیم‌گیری در مورد بقا یا حذف پرسش‌های پرسشنامه از تحلیل عاملی مقادیر اشتراک استخراجی^۳ آن‌هاست؛ بدین ترتیب که اگر مقدار اشتراک استخراجی هریک از پرسش‌ها کمتر از ۰/۵ باشد، آن پرسش را از تحلیل عاملی کنار می‌گذاریم.

در ادامه ملاک تصمیم‌گیری در مورد دسته‌بندی پرسش‌ها، مقادیر ویژه بالاتر از یک و نمرات عاملی بالاتر از ۰/۳ در نظر گرفته شده است؛ بنابراین، براساس روش کایزر، چهار عامل استخراج می‌شود. در جدول ۶ مقدار ویژه و درصدی از واریانس که هر عامل توضیح می‌دهد نشان داده شده است. همان‌طور که مشاهده می‌شود، چهار عامل در مجموعه مسکن مهر مقدار ویژه بزرگ‌تر از ۱ دارند که حدود ۶۳ درصد از تغییرات را توضیح می‌دهد.

جدول ۶. مقدار واریانس تبیین‌شده به‌وسیله عامل‌های استخراجی

مقدار ویژه نخستین	واریانس (درصد)	درصد تجمعی واریانس	کل
۲۳/۷۶۱	۲۳/۷۶۱	۲۳/۷۶۱	۵/۷۰۳
۱۵/۶۷۲	۱۵/۶۷۲	۳۹/۴۳۳	۳/۷۶۱
۱۲/۹۹۵	۱۲/۹۹۵	۵۲/۴۲۹	۳/۱۱۹
۱۰/۹۴۱	۱۰/۹۴۱	۶۳/۳۷۰	۲/۶۲۶

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۵

براساس ماتریس دوران یافته با روش واریمکس، هریک از شاخص‌ها در یک عامل قرار گرفتند. در واقع جدول ۷ نتیجه تحلیل عاملی اکتشافی را نشان می‌دهد. برای سادگی تشخیص، مقادیر کمتر از ۰/۳ از جدول حذف شده‌اند و در هر سطر امتیاز پذیرفته مشخص شده است. در مرحله بعد، عامل‌ها نام‌گذاری شده‌اند که به‌نوعی یکی از مهم‌ترین و دشوارترین مراحل در تحلیل عاملی است. برای این کار از بار عاملی استفاده می‌شود که نشان‌دهنده همبستگی بین عوامل و متغیرهاست. باید توجه داشت که در نام‌گذاری عوامل امتیازهای بالا ۰/۴ ملاک عمل قرار می‌گیرند (زبردست، ۱۳۸۷).

۱. کالبدی: عامل کالبدی بیش از ۲۳ درصد واریانس کل داده‌ها را تعریف می‌کند و نشان می‌دهد عوامل کالبدی تا چه حد بر جرم در مجموعه مسکن مهر مؤثر است. بی‌توجهی به طراحی محیط و نقش آن در بروز مسائل اجتماعی، یکی از مشخصات بارز در مجموعه است که شهروندان نیز به‌وضوح آن را اثبات کرده‌اند.

۲. اجتماعی: عامل دوم که از نظر میزان واریانس توضیح داده شده است، اختلاف معناداری با عامل اول دارد و تنها ۱۵/۶۷۲ از کل واریانس را توضیح می‌دهد. این عامل نشان می‌دهد که مسائل اجتماعی همواره یکی از عوامل مهم و تأثیرگذار بر بروز جرم است.

1. Varimax Rotation

2. Kaiser Normalization

3. Communalities Extraction

جدول ۷. ماتریس عوامل (با چرخش واریمکس)

عوامل			
۴	۳	۲	۱
	۰/۳۹۸	۰/۸۳۹	فضاهای باز و رهاشده (P1)
		۰/۶۷۶	نبود تنوع کاربری‌ها در سطح مجموعه (P2)
۰/۳۵۰		۰/۶۷۲	وضعیت نامناسب معابر و دسترسی‌ها (P3)
		۰/۷۷۵	تراکم بالا (P4)
		۰/۸۱۶	نبود نور و روشنایی کافی (P5)
	۰/۳۹۰	۰/۴۴۸	۰/۶۱۵ نبود امکانات و خدمات شهری (P6)
۰/۳۸۰	۰/۴۵۷	۰/۵۹۳	نارضایتی از مسکن (C1)
	۰/۶۳۵	۰/۵۰۹	نارضایتی از درآمد (C2)
	۰/۵۱۶	۰/۳۸۴	نارضایتی از دسترسی به خدمات و امکانات (C3)
	۰/۶۸۵	۰/۳۴۱	نارضایتی از سکونت در مجموعه مسکن مهر (C4)
۰/۵۵۲	۰/۶۲۱		نبود سرزندگی در شب (S1)
۰/۵۸۱	۰/۵۱۸	۰/۳۲۹	وجود پاتوق‌های نامناسب (S2)
۰/۴۶۵		۰/۶۳۰	نبود نظارت بر فضاهای باز (S3)
۰/۵۱۶	۰/۳۵۳	۰/۴۵۷	حضور نداشتن پلیس در مجموعه (S4)
		۰/۶۲۳	۰/۵۸۴ اندک بودن تعاملات اجتماعی (D1)
	۰/۳۷۷	۰/۶۸۴	نبود سرمایه اجتماعی در میان ساکنان (D2)
		۰/۶۵۳	نداشتن هویت و احساس تعلق (D3)
۰/۳۲۳		۰/۶۱۷	احترام اندک به حقوق شهروندی (D4)

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۵

۳. رضایتمندی: این عامل که با متغیرهای رضایت از مسکن، رضایت از میزان درآمد و نارضایتی از دسترسی به خدمات و سکونت در مجموعه تعریف می‌شود، ۱۲/۹۹۵ درصد از واریانس کل را توضیح و نشان می‌دهد رضایت از زندگی همواره یکی از عوامل مهم در پیشگیری از بروز جرم و آسیب‌های اجتماعی است.

۴. امنیت: با توجه به سطح پایین امنیت در مجموعه مسکن مهر، وجود این عامل دور از انتظار نیست. تعاملات اندک و نبود پلیس در مجموعه و وجود پاتوق‌های نامناسب در آن، مهم‌ترین گویه‌های مؤثر بر جرم در مجموعه به‌شمار می‌روند.

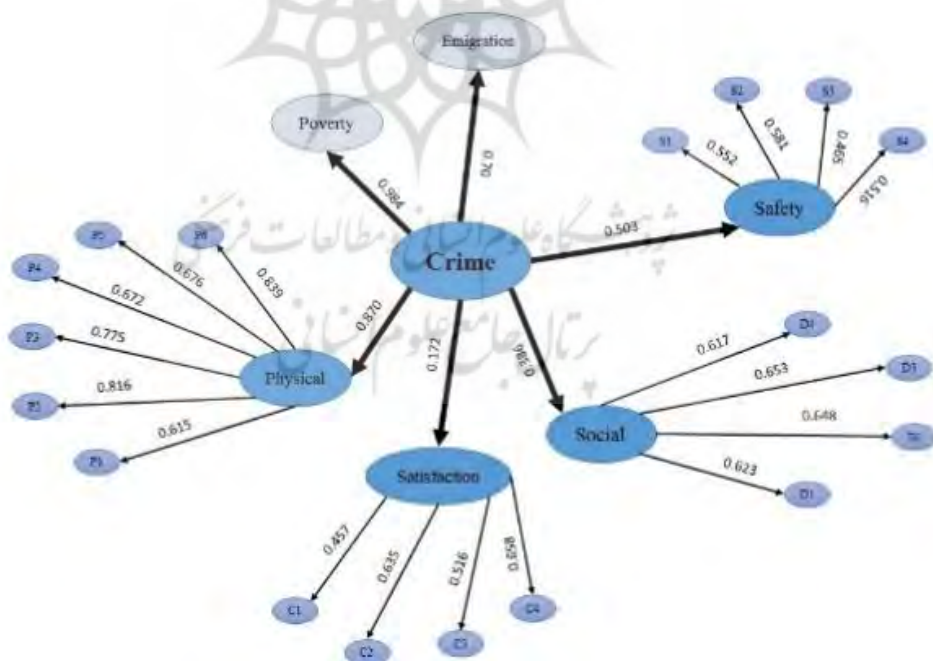
جدول ۸. بار عاملی و امتیاز هر عامل

عامل	بار عاملی	امتیاز عاملی
کالبدی	۰/۳۹۰	۹/۲۷
اجتماعی	۰/۳۷۷	۵/۹۱
رضایتمندی	۰/۳۶۷	۴/۷۷
امنیت	۰/۳۵۴	۳/۸۷

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۵

در گام نهایی تحلیل، به منظور شناسایی میزان اثرگذاری هریک از عوامل بر میزان جرم در مجموعه مسکن مهر از روش تحلیل مسیر استفاده شد. همان‌طور که در مدل مفهومی پژوهش نیز توضیح داده شد، در کنار عوامل ذهنی که از تحلیل عاملی استخراج شد، دو عامل عینی یعنی فقر و مهاجرت نیز به‌عنوان عوامل مؤثر بر جرم در این پژوهش مدنظر قرار گرفت.

در روش تحلیل مسیر از رگرسیون خطی استفاده شد. برای این تحلیل، هریک از عوامل استخراجی به‌عنوان متغیر مستقل و میزان جرم به‌عنوان متغیر وابسته در نظر گرفته شد. برای متغیرهای مستقل از امتیازهای عاملی نرمال شده و برای جرم از نتایج پرسش کلی در مورد میزان جرم استفاده شد.

شکل ۴. نمودار تحلیل مسیر عوامل مؤثر بر جرم در مسکن مهر شهرستان پاکدشت

نتیجه‌گیری

امروزه جرم یکی از مهم‌ترین معضلات جوامع انسانی است؛ مسئله‌ای که بشر با همه قدرت، مهارت و ابتکار خود تاکنون نتوانسته است در مبارزه با آن پیروز شود و از ازدیاد سرسام‌آور تبهکاری پیشگیری کند. در واقع بزه یکی از مظاهر زندگی جمعی است و جامعه نقش مؤثر و فعالی در پرورش بزه‌کار و وقوع بزه دارد. یکی از ارکان اصلی بروز جرم، موقعیت مکانی و ویژگی‌های محیطی مکان وقوع جرم است؛ از این‌رو هدف پژوهش حاضر شناسایی عوامل مؤثر بر وقوع جرم در مجموعه مسکن مهر پاکدشت است که در حال حاضر به‌عنوان یکی از کانون‌های اصلی وقوع جرم در سطح شهرستان پاکدشت شناخته می‌شود.

نتایج تحلیل مسیر نشان می‌دهد از میان عوامل عینی، فقر مهم‌ترین عامل تأثیرگذار بر بروز جرم در سطح مجموعه است. از این نظر یافته‌های پژوهش با پژوهش باقری و همکاران مطابقت دارد که پایگاه اقتصادی - اجتماعی را به‌عنوان مهم‌ترین عامل تأثیرگذار بر ارتکاب جرم در افراد می‌دانند. میزان بالای همبستگی بین عامل فقر و جرائم شهری در مجموعه مسکن مهر، ناشی از ویژگی‌های منحصر به فرد این مجموعه مسکونی است. از آنجا که مجموعه مسکن مهر در حاشیه شهر و برای اسکان افراد کم‌درآمد جامعه شکل گرفته، به‌نوعی منطقه‌ای حاشیه‌نشین با مجوز دولتی به‌وجود آورده است؛ به‌خصوص در شهر پاکدشت که به‌دلیل ویژگی‌های مکانی و اقتصادی در مجموعه شهری تهران، مکانی بسیار مطلوب برای افراد مهاجری است که به امید زندگی بهتر راهی تهران شده‌اند و نتوانسته‌اند در کلان‌شهر، جذب بازار اقتصاد و کار شوند؛ از این‌رو آپارتمان‌های مسکن مهر به‌دلیل نرخ کم اجاره و تمایل نداشتن مالکان اصلی به سکونت در این فضا (به‌دلیل نبود خدمات و امکانات مناسب شهری)، مکانی مناسب برای سکونت افراد مهاجر و کم‌توان اقتصادی را فراهم کرده است؛ بدین ترتیب توان کم اقتصادی یکی از ویژگی‌های اصلی محیط و ساختار اجتماعی در مجموعه مسکن مهر امام رضاست که همین امر رابطه زیاد آن را با جرائم شهری در مجموعه تأیید می‌کند. مهاجرت نیز عاملی تأثیرگذار بر جرم است. این یافته با یافته‌های پوراحمد و کلانتری در خصوص عوامل مؤثر بر جرم در شهر تهران مطابقت دارد.

گفتنی است عوامل کالبدی بیشترین تأثیر را بر وقوع جرم در سطح مجموعه دارد. عاملی که در غالب پژوهش‌های انجام‌شده در خصوص بروز جرم همواره، یکی از عوامل تأثیرگذار بر جرم بوده است و نمونه آن را می‌توان در پژوهش کلانتری و همکاران (۱۳۹۰)، تقوایی (۱۳۸۹) و هیلیر و سهباز (۲۰۱۰) مشاهده کرد، اما اینکه این عامل به‌عنوان مهم‌ترین عامل در سطح مجموعه معرفی شده است، بیانگر وضعیت بسیار نامطلوب مجموعه در بعد کالبدی و بی‌توجهی سازندگان به طراحی محیط و منظر شهری در این مجموعه است. مکان اجرای پروژه در حریم رودخانه جاجرود و در تداخل با زمین‌های کشاورزی، علاوه بر صدمات متعدد به محیط‌زیست شهرستان، سبب افت شدید کیفیت ساختار کالبدی مجموعه شده است. زمین‌های بایر و کشاورزی اطراف پروژه، فضایی باز و بدون نظارت به‌وجود آورده‌اند. این امر در کنار نبود روشنایی کافی و زیرساخت‌های مناسب شهری، از جمله خیابان‌های آسفالت و طراحی منظر شهری، فضایی ناامن و فرصتی مناسب برای خلافکاران به‌وجود آورده است. امنیت اجتماعی و رضایتمندی افراد از محیط سکونت، دیگر عواملی هستند که بررسی آن‌ها، سطح پایین شاخص‌های کیفیت زندگی را در مجموعه مسکن مهر پاکدشت نشان می‌دهد. در پژوهش تقوایی و همکاران (۱۳۸۹) نیز شاخص‌های کیفیت زندگی به‌عنوان عامل مؤثر بر جرم در مناطق شهر شیراز معرفی شده است.

در این پژوهش، ساختار اجتماعی با ضریب همبستگی ۰/۳۸۶، یکی دیگر از عوامل مؤثر بر جرم در مجموعه مسکن

مهر امام رضا بوده است، البته با توجه به ویژگی‌های اجتماعی مجموعه، این رابطه دور از انتظار نیست. وجود تعارض‌های فرهنگی شدید بین ساکنان به دلیل مهاجرت بیشتر ایشان و قومیت‌گرایی در سطح مجموعه، تداوم نداشتن سکونت در مجموعه و تعداد زیاد اجاره‌نشینان، نداشتن حس تعلق به فضا، احترام کم به هنجارهای اجتماعی و رعایت اندک در بین ساکنان، نبود شبکه‌های اجتماعی منسجم و پیوندهای اجتماعی در مجموعه از جمله مهم‌ترین شاخص‌های اجتماعی در سطح مجموعه مسکن مهر است. بر این اساس و با توجه به پژوهش‌های دورکیم و نظریه‌های بی‌سازمانی اجتماعی و فشار، امکان بروز جرم در چنین جامعه‌ای بالاست که در این پژوهش نیز به اثبات رسیده است.

منابع

- احمدآبادی، زهره، صالحی هیکویی، مریم و علی احمدآبادی، (۱۳۸۷)، رابطه مکان و جرم، فصلنامه رفاه اجتماعی، سال هفتم، شماره ۲۷، صص ۲۵۳-۲۷۶.
- اسفندیاری، اسماعیل، (۱۳۸۲)، فقر و انحرافات اجتماعی، فصلنامه علمی-پژوهشی شورای فرهنگی اجتماعی زنان، شماره ۲۱، صص ۴۷-۷۵.
- بیات، بهرام، (۱۳۸۷)، تبیین جامعه‌شناختی احساس امنیت در بین شهروندان تهرانی (با تأکید بر نقش پرداخت رسانه‌ای و سرمایه اجتماعی)، سالنامه علوم اجتماعی، شماره ۱۶، صص ۱۱۵-۱۳۲.
- تقوایی، مسعود، (۱۳۸۹)، بررسی و مقایسه شاخص‌های شش‌گانه جرم در سطح مناطق شش‌گانه جرم در سطح مناطق مختلف شیراز، جغرافیا (انجمن جغرافیایی ایران)، شماره ۲۶، صص ۱۰۵-۱۳۴.
- جیکوبز، جین، (۱۳۸۶)، مرگ و زندگی شهرهای بزرگ آمریکایی، حمیدرضا پارسی و آرزو افلاطونی، دانشگاه تهران.
- رحمت، محمدرضا، (۱۳۸۵)، نقش طراحی محیط در پیشگیری از جرم، فصلنامه علمی پژوهشی گواه، شماره ۸ و ۹، صص ۷۳-۸۸ ستوده، هدایت‌الله (۱۳۸۹)، آسیب‌شناسی اجتماعی (جامعه‌شناسی انحرافات)، انتشارات آوای نور: تهران.
- صالحی، اسماعیل (۱۳۸۷)، ویژگی‌های فضای شهری امن، تهران، انتشارات مرکز مطالعاتی و تحقیقاتی شهرسازی و معماری.
- فاضل، رضا و الهام میری آشتیانی (۱۳۸۷)، آسیب‌های اجتماعی، نگاهی به آینده، مجمع تشخیص مصلحت نظام، پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- فوکویاما، فرانسیس (۱۳۷۹)، پایان نظم سرمایه اجتماعی و حفظ آن، ترجمه غلام عباس توسلی، جامعه ایرانیان، تهران.
- کلانتری، محسن و ابوذر سلامی بیرامی (۱۳۹۲)، طراحی شهری و پیشگیری بزهکاری، زنجان نشر آذر کلک.
- کلانتری، محسن و همکاران (۱۳۸۹)، بررسی تأثیر و میزان کاربری اراضی در شکل‌گیری کانون‌های جرم‌خیز با استفاده از سامانه اطلاعات جغرافیایی؛ مطالعه موردی: قلاچاق و سوءمصرف مواد مخدر در شهر قزوین، فصلنامه دانش انتظامی سال یازدهم شماره ۳، صص ۱۴۱-۱۸۱.
- کی‌نیا، مهدی، (۱۳۹۳)، مبانی جرم‌شناسی، دانشگاه تهران، چاپ دوم و سوم، تهران، ۱۳۶۹/۱۳۷۹.
- محسنی تبریزی، علیرضا (۱۳۸۳)، وندالیسم: مبانی روانشناسی اجتماعی، انتشارات آن، چاپ سوم، تهران.
- ممتاز، فریده (۱۳۸۱)، انحرافات اجتماعی، تهران: شرکت سهامی انتشار.
- موسوی، سید یعقوب (۱۳۷۸)، تبیین تئوریک و جامعه‌شناختی جرائم شهری، ماهنامه اطلاعات سیاسی و اقتصادی، شماره ۱۴۳ و ۱۴۴.
- ولد، جرج و همکاران، (۱۳۸۰)، جرم‌شناسی نظری، علی شجاعی، انتشارات سمت، تهران.

- Atlas, R. I., (2008), 21st Century Security and CPTED: Designing for Critical Infrastructure Protection and Crime Prevention. By Taylor and Francis Group, LLC.
- Bennett, T., (1986), Situational Crime Prevention from the Offenders' Perspective. Heal and Laycock, 41-52.
- Cohen; D., (2008), *The built environment and collective efficacy*; Health and Place; pp 198°208.
- Carmona, M., Punter, J. and Chapman, D., (2002), *From Design Policy to Design Quality: The treatment of design in community strategies*, local development frameworks and action plans, London: Thomas Telford Publishing.
- Chricos, T., (1997), *Racial Composition of Neighborhood and Fear of Crime*, Criminology, No. 35: 107-129.
- Cinar, Eylem A. and Cubukcu, E., (2012), *The Influence of Micro Scale Environmental Characteristics on Crime and Fear*, Social and Behavioral Sciences, procedia, p. 83-88.
- Cozens, P., (2008), Crime prevention through environmental design (CPTED) in Western Australia: planning for sustainable urban futures.
- Crank, J. and Andrew, G., (2003), *Fear of Crime in Nonurban Setting*, Journal of Criminal Justice, 31.
- Crowe, T. D., (2000), *Crime Prevention through Environmental Design*, Stoneham, MA: Butterworth-Heinemann, 2000, PP.87_95.
- Geason, S. and Wilson Paul R., (1989), *Designing Out Crime: Crime Prevention Through Environmental Design*, Australian Institute of Criminology, Canberra. Grohe, Bonnie Rae 2006, *Perceptions of Crime, Fear of Crime and Defensible Space in Fortworth Neighborhoods*, Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy, University of Texas At Arlington.
- Jacobs, J., (1961), *The Life and Death of Great American Cities*, New York, Random House.
- Kaplan, R. and Kaplan, S., (1989), *The Experience of Nature: A Psychological Perspective*, Cambridg University, USA.
- Jeffery, C. R. and Zahm, D. L., (1993), CPTED, Opportunity Theory and Rational Choice Model, in *Routine Activity and Rational Choice*, Advance in criminology theory, Vol 5, edited R. Clarke, New Brunswiuck.
- Lane, Jodi and James W. M., (2005), *Theories and Fear of Gang Crime among Whites and Lathinos: A Replication and Extension of Prior Research*, Journal of Criminal Justice, Vol. 33.
- Madriz, E., (1997), *Nothing Bad Happens to Good Girls: Fear of Crime in Woman's Lives*, Berkeley, University of California Press.
- Nasar, J. L., and Jones, K., (1997), *Landscapes of fear and stress*. Environment and Behavior, Vol. 29, No.3: 291-323.
- Schneider, R. H. and Kitchen, T., (2007), *Crime Prevention and the Built Environment*, New York: Routledge, New York.
- Southworth, M., (1989), *Theory and Practice of Contemporary Urban Design*, Town Planning Review, Vol. 6, No. 4: 369-402.

- Wilson J. Q. and Killing, G., (1982), Broken Windows, *Atlantic Monthly*, 211.
- Zebardast, E., (2009), The Housing Domain of Quality of Life and Life Satisfaction in the Spontaneous Settlements on the Tehran Metropolitan Fringe, *Social Indicators Research series*, 9, 307–324. <http://dx.doi.org/10.1007/s11205-008-9260-5>.
- Ahmad Abadi, Z., Salehi Hikouei, M. and Ahmadabadi, A., (2008), Relationship between Place and Crime, *Social welfare quarterly*, Vol. 7, No 27.
- Bayat, B., (2008), Sociological Explanation of the Sense of Security among Tehrani Citizens (Emphasizing the Role of Media Payments and Social Capital), *Journal of Social Sciences*, No.16: 132-115.
- Esfandiari, I., (2003), Poverty and Social Deviations, *Scientific-Research Quarterly of the Social Cultural Council of Women*: No 21.
- Fazel, R. and Miri Ashtiani, E., (2008), Social Injuries, *Future Look*, Strategic Studies Research Institute.
- Fukuyama, F., (2000), *End of the Order of Social Capital and Its Preservation*, Translation by Gholam Abbas Tavassoli, Jame'e Iranian Publication, Tehran.
- Jacobs, J., (2007), *Death and Life of American Major Cities*, Hamid Reza Parsi and Arezoo Platanni, University of Tehran Press.
- Taghvaei, (2010), Investigation and Comparison of 6 Crime Indicators at the Level of 6 Regions of Crime in Shiraz, *Geography (Iranian Geographical Association)*, No. 26.
- Kalantari, M., and Salami Beyrami, A., (2011), *Urban Design and Crime Prevention*, Zanjan Azar Kalak Publishing.
- Kalantari, M. et al., (2010), Investigating the Impact and Extent of Land Use in the Formation of Criminal Offenses Using the GIS. A Case Study of Drug Trafficking and Drug Abuse in Qazvin, *Journal of Policymaking*, No. 11.
- Kinya, M., (2014), *Criminology Foundations*, University of Tehran Press.
- Mohseni Tabrizi, A., (2004), *Vandalism: The Basics of Social Psychology*, An Publications, Third Edition, Tehran.
- Momtaz, F., (2002), *Social Deviations*, Tehran: Sherkat Sahami Enteshar Publishing.
- Mousavi, S., (1999), Theoretical and Sociological Explanation of Urban Crime, *Political and Economic Information Monthly*, No.143-144.
- Ould, G. et al., (2001), *Theoretical Criminology*, Translated by Ali Shojaei, Samt Publications, Tehran.
- Rahma, M., (2006), The Role of Environmental Design in Crime Prevention, *Guilan Quarterly Journal*, No. 8 - 9.
- Salehi, I., (2008), *Features of Secure Urban Space*, Center for Research and Development of Urban Planning and Architecture, Tehran.
- Sotoudeh, H., (2010), *Social Pathology (Sociology of Deviations)*, Avaye Noor Publications, Tehran.